

SAATEKS

Õpsik on jõudnud 10. numbrini. Eesmärgiks on olnud koondada teavet, mis on oluline lapse esimesele õpetajale. Siin saavad kokku klassiõpetaja, lasteaia õpetaja, eripedagoogi, lapsevanema ja paljude teiste lastega tegelejate huvid. Seekordne number koondub mitmekeelse lapse ja mitmekeelse hariduse teema ümber, ja seda probleemideringi arutab ka Eesti Lugemisühingu konverents.

Mitmekeelse inimesena näeme seda, kes on enamikes suhtlusolukordades võimeline kasutama kaht või enam keelt (dialekti) ning suudab vajaduse korral ühelt keelelt teisele üle minna.

Kuidas jõuab kirjaoskuseni laps, kes elab keelte piiril? Ja millise määraltuse kirjaoskuse jaoks valime sellest definitsioonide küllusest, mis tänaseks on tekkinud?

Rahvusvaheline Kirjaoskuse Ühing selgitab nii: kirjaoskus on võime ära tunda, mõista, tõlgendada, luua, hinnata ja suhelda, kasutades visuaalset, kuuluvat ja digitaalset materjali kõigis valdkondades ja igas kontekstis. Suutlikkus lugeda, kirjutada ja suhelda ühendab inimesi omavahel ja jõustab neid saavutama eesmärke, mida nad pole võimalikuks pidanud. Suhtlemine ja seotus paneb aluse sellele, kes me oleme, kuidas me koos elame ja maailmaga suhtleme.

Kirjaoskuse omandamine on osa eneseleidmisest ja -loomisest. Kuidas last aidata, kui tal sellega raskusi on?

Olgem julged jagama.

Toimetaja

MARE MÜÜRSEPP

PÄEVATEEMA

MARE MÜÜRSEPP
lastekirjanduse lektor

SÕNATUD RAAMATUD – PILT LOEB

Sõnadeta raamatud – inglise keeles mõiste *SILENT BOOKS* – on teosed, kus sisu annab edasi vaid pildi-keel. Need teosed on raamatukunsti väga head näited. Detailse kujutusega kaasneb sügav alltekst.

Juba paar aastakümnet on juhtivad lugemise uurijad rõhutanud, et tänapäeva tekstimelus toimetulekuks on väga oluline õpetada visuaalset sõnumit tabama. Mida rohkem kasutame multimeediat, seda rohkem taipame, et peame ennekõike eristama pindu, värve, fonte, sümboleid, et üldse üles leida seda, mida on oluline lugeda. Peame lugema kaarte, skeeme, tabeleid ning hoomama, milliseid tegelikke sõnumeid saadavad meile valimisplakatid ja muud reklaampildid. Paraku leidub aeg-ajalt mõni täiskasvanu, kes lugemiseks peab ainult sõnade väljalugemist, ja ei hinda – ja hull juhtum, kui ta on õpetaja, kes ei luba lugedagi – raamatut, kus on suur osa pildisõnumil.

Vaat sellistel inimestel on nüüd aeg sutike eluga edasi minna.

Vaiksete raamatute projekt sai alguse 2012. aastal, mil koguti eri maades kirjastatud sõnatuid teoseid pagulaslaagrite jaoks. Kui lapsed satuvad teise keeleruumi ja üldse võõrastesse oludesse, siis võib just sõnadeta raamatust saada algust ja tuge suur sõprus raamatut kui vaimse teejuhiga.

Viimaste aegade üks kõrgemalt hinnatud sõnatuid raamatuid on Austraalia kunstniku Shaun Tani teos „Saabumine“ – „Arrival“, mida on saadaval olnud ka Eesti raamatupoodides. See teos sai IBBY ALMA ehk Astrid Lindgreni mälestusauhinna.

Mis juhtub, kui tuled võõrana? Satud võõraste paika? Kohtad võõrast? Mingil moel on see raamat meist kõigist. Kuna autor pole sõnu kirja pannud, saab igaüks ära tunda justnimelt oma loo.

Shaun Tani „Arrival“

PÄEVATEEMA

KIRJAOSKUSEST – ME POLE ÜKSI!

KADI LUKANENOK
Eesti Lugemisühingu juhatus

MARE MÜÜRSEPP
Eesti Lugemisühingu juhatus

Eesti Lugemisühing on tekkinud rahvusvahelise ühenduse ühe haruna. International Reading Association IRA toetas meie ühingu loomist 1992. aastal. Praeguseks on muutunud IRA nimetus – kitsa mõiste „lugemine“ asemel on võetud käiku laiem „kirjaoskus“, niisiis *International Literacy Association*. Seetõttu on ka Eesti Lugemisühingu juhatus algatanud küsitluse selle kohta, kas ja kuidas võiks muuta meie ühingu nime. Kohtame ju aeg-ajalt hämmingut: milleks lugemisele kui nii-öelda ajaviitetegevusele ühing; kas see on midagi padjaklubi-laadset, kus räägitakse loetud raamatutest? Tegelikult on meie tegevused suunatud sügavamale tasandile: kuidas parandada lugemis- ja kirjutamisoskust nii laste kui täiskasvanute seas, kuidas toetada õpetajaid, logopeede, lapsevanemaid ja kõiki huvilisi, et kirjalikku kõnet õpitaks-õpetataks mitte ainult tänapäeva, vaid ka tuleviku eeldatavate vajaduste kohaselt ...

Niisiis on meil käimas küsitlus, kas „lugemisühing“, „kirjaoskuse ühing“ või midagi muud; linki on levitatud ühingu listis ja FB lehel.

Et IRA – uuenenud ILA – on olnud algselt Atlandi-taguse maailmajao organisatsioon ja on seda suuresti ka praegu, siis on Euroopa riikide asjatundjad ühinenud rahvusvahelises arengukomitees IDEC (*International Development in Europe Committee of IRA*) ja hiljem föderatsioonis FELA (*Federation of European Literacy Association*). Meie ühingu auliige ja kauaaegne president Meeli Pandis on olnud IDEC/FELA juht aastail 2010–2014. Viimastel aastatel FELA-ga kõige aktiivsemalt suhelnud Kadi Lukanenok. Igal aastal teatame FELA-le oma tegevustest ja saame vastu uudiseid teiste maade huvitavatest projektidest. IDEC/FELA töökoosolekutel kohtuvad Euroopa lugemis- ja kirjaoskuseühingute juhid ja esindajad regulaarselt kaks korda aastas. Viimased töökoosolekud toimusid 2. juulil 2017 Madridis ja 20.–21. jaanuaril 2018 Riias. Kuna neil kogunemistel koolitatakse ka uusi võimalikke liidreid, suunas Eesti Lugemisühing stipendiaadina Riiga tööka logopeedi ja kirjastaja Liina Velneri.

Digikirjaoskus ja sellega seonduvad teemad on tihti päevakorral ja põhjustavad alati arutelusid. Kaks korda aastas annavad liikmesriigid teada oma ühingu tegemistest.

Koostatud ülevaadete kaudu on võimalik tutvuda mitmekesiste ja eriliimeliste tegevustega liikmesriikides. Ülevaated on avaldatud FELA kodulehel: <http://www.literacyeurope.org/reports-members/>.

Järgmine kirjaoskuse konverents toimub 4.–7. augustil 2019 Kopenhaagenis. Infoga saab juba tutvuda konverentsi kodulehel: <http://cph2019.dk/> Eesti Lugemisühing on võtnud sihiks korraldada rahvusvahelise kirjaoskuskonverentsi 2020. aastal.

Ehkki Eesti on väike, leidub meil inimesi, kes suudavad kaasa teha ka teistes laste ja noorte lugemise, õppimise ja kultuuritarbimisega tegelevates ühingutes. IBBY (*International Board on Books for Young People*) ehk Rahvusvaheline Noorsookirjanduse Nõukogu on veel pikema ajaloo kui IRA/ILA, mõlemad on loodud 1950. aastatel (IBBY 1953, ILA 1956), mil hakati suurt tähelepanu pöörama kirjaoskusele ja lugemisvõimele, kuna loodeti, et kultuuri ja hariduse mõjul kasvab uuest põlvkonnast tunduvalt parem kui eelmine, ja et vaimsele arengule panustamine aitab inimkonnal välja tulla sellest jubedast kaosest, kuhu II maailmasõda oli viinud.

IBBY eesti sektsioon viib maailmaareenile parimaid eesti autoreid, jagab tõlkeauhinda Paabeli torn ja korraldab või aitab korraldada mitmesuguseid rahvusvahelisi üritusi, nagu praegusel hetkel illustratsiooninäitus „It's Always Tea-Time“ Oxfordis. Lugemisühing on vahendanud IBBY eesti sektsiooni algatatud võistlusi ja osaleb parimate raamatute ja autorite valimistel. IBBY ettevõtmisi Eestis veavad tõlkija-kirjastaja Leelo Märgamaa, illustraatorid Viive Noor ja Kertu Sillaste, ja neid nimesid tasub teada. Väga huvitav on olnud Pop-Up projekt, kus nelja riigi 18 professionaalset illustraatorit õpetasid 16–24-aastastele noortele illustreerimist ja koomiksikunsti.

Keda huvitab laste- ja noortekirjanduse areng, võiks silma peal hoida IRSL (*International Research Society for Children Literature*) – rahvusvahelise lastekirjanduse uurijate ühingu – tegemist. Kuna uuem lastekirjandus võtab tihedalt multimeedia kuju, on ka digikultuuri ja -hariduse küsimused IRSL konverentsidel olulisel kohal. IRSL järgmine konverents on aastal 2019 Stockholmis ja teemaks on „Vaikus ja vaikimine lastekirjanduses“.

Meie ühinguks on ajast-aega olnud oluline õpiku-uurimise teema, ja seepärast on meil ühendust kahe õpiku-uurimise rahvusvahelise organisatsiooniga, IARTEM (*International Association for Research on Textbooks and Educational Media*) ja üsna samasuguse nimega, aga saksakeelse lühendiga IGsBi (*Internationale Gesellschaft für historische und systematische Schulbuch- und Bildungsmedienforschung; International Society for Historical and Systematic on Textbooks and Educational Media*). Neist viimatinimetatu järgmine konverents pühendub teemale „Euroopa ja haridusmeedia“. IGsBi juures tegutseb aabitsa-uurijate võrgustik, kelle pdf-vormis väljaannet RPI lugemisühingu koduleht vahendab.

Kuna tublisid inimesi on maailmas palju, on tekkinud veel hulgaliselt ühendusi, kes-mis kirjaoskusega tegelevad ja aeg-ajalt meie ühingu sõnumeid saadavad. World Literacy Foundation ehk Maailma Kirjaoskuse Fond asutati 2003. aastal. Sel kevadel toimus järjekordne kogunemine Oxfordi Ülikoolis. WLF üks kõneisik on Madalmaade printsess Laurentien.

Madalmaade printsess Laurentien World Literacy Summit 2018 avamisel

Tema avakõne üks juhtumõtteid oli see, et kirjaoskust ei saa vaadelda piiratud üksnes hariduse valdkonna probleemina, vaid majandusjuhtide ja tootjateni tuleb viia idee, et haritud töötaja ja haritud klient viivad elu rohkem edasi; et kirjaoskuse edendamine oleks kogu ühiskonna jaoks olulisem. On ju paraku küllalt levinud ka arenenud maades, et kirjaoskuse alane arendustöö toetub vabatahtlike tasuta tööle ja võimalikult odavale õppevarale.

Eesti Lugemisühingu ettekannet jälginutel tekkis huvi meie lugemispeade vastu.

Tänase seisuga võib öelda, et mitmekultuurilisus ja multimeedia on teemad, mis väga paljus ühendavad nende erinevate organisatsioonide tegevusi. On ju tähtis, et iga laps ja noor leiaks ennast lugemise ja kirjutamise abil ja rakendaks neid oskusi ühiskonnas toimetulekuks, kust ta ka ei pärineks ja kuhu ka ei satuks oma eluteel.

ÕPIME MITMES KEELES – KOGEMUSED JA ETTEPANED

Nagu tavaks, oleme konverentsi eel kogunud teemakohast teavet oma liikmetelt ja teistelt huvilistelt. Seekordne küsitlus kandis pealkirja „Õpime mitmes keeles“.

Esiteks huvitas meid, **kuivõrd on vastajatel endil mitmekeelse õppimise kogemust**. Selgus, et kümnendik vastajaist on ülikoolis õppinud emakeelest erinevas keeles – näiteks on vastaja klassiõpetaja või alushariduse vm erialal eesti-keelses õppes olnud vene kodukeelega üliõpilasena. 5% vastajaist on käinud mitte-emakeelses lasteaias.

Ligi 70% aga ei ole kogenud olukorda, kus ta ise peaks õppima emakeelest erinevas keeles. Selle peale tasub mõelda! Paljud meist õpetavad olukorras, kus nad ise lapsena pole olnud. Nad ei tea, mis tunne see on, kui õpetaja pikast lausest haarad vaid ühe sõna, ja mõnikord mitte sedagi. Või kui rahvalik ütlus paneb ülejäänud klassi naeru lagistama, aga sina ei saa aru, mis selles naljakat oli. Või kui tunned segast tunnet, ja ei saa kellelegi öelda, mida tunned, kuna keegi teine sinu emakeelt ei mõista.

Praeguseks on peaaegu kõik vastanud **ise õpetanud** õpilasi, kelle kodukeel erineb õppekeelest; kõige rohkem esineb seda sel moel, et klassis on kaks- või enamakeelseid lapsi; et õpetatakse individuaalõppes (koduõpe, logopeed, ringijuhendaja) laste kodukeelest erinevas keeles; ligi 40% meie vastajaist on õpetanud eesti keelt mitte-eestlastele.

Vabavastustes on esile toodud nii muukeelsete **õpilaste õpetamise toredat kogemust** kui ka **probleeme**.

„Vene peredest õpilased on jõudnud kiiresti samale tasemele eesti lastega. Tunnustan õpilasi, et nad tulevad väga hästi toime kahe keelega ja nad annavad kõnekeelt edasi ka eesti lastele.“

„Väga tore kogemus nii üht- kui teistpidi“; „Lapsed on keele õppimisel andekad, tuleb vaid olla järjekindel ja kannatlik“.

Probleemidena märgitakse, et muukeelsete laste õpetamisel tuleb rohkem märgata individuaalseid õpiviise ja vajadusi. „Õpetamiseks kulub palju rohkem energiat, kuid kui õpilane on andekas, võitab õpitu kiiresti omaks. Ja arvestama peab sellega, et kui laps tuleb järsku omakeelsest keskkonnast eestikeelsesse, siis ta vajab aega ja sisse elamist. Eneseväljendusest tähtsam on on ikka arusaamine.“

„Laps omandab paremini keele, kui ta on klassis vähemuses. Keelekümblusklassi lapsed omandavad halvemini, sest neil on alati võimalus rääkida oma emakeeles...“

Mitu vastajat on osutanud õppe-
materjali puudusele: „Lugesin just hiljuti kuidas pagulas keskustes

loetakse lastele „*silent book*“ ehk raamatuid, kus pildid jutustavad lugu. Hakkasin mõtlema, et Eestis on see raamatuformaad suhteliselt tundmatu.“

„Küllaltki raske oli leida sobivat materjali eesti keele õpetamiseks.“

Mille poolest on hea ja tore õpetada lapsi nende kodukeelest erinevas keeles? Kuidas on see õpetaja enese elu rikastanud? Millised on olnud suuremad õnnestumised mitmekeelses õppetöös?

Kahes või enamaski keeles õppimises ja õpetamises on nähtud palju positiivseid jooni.

„Mitte-eesti keelega laste õpetamine on justkui mitte tärpanud lille õitsemisele aitamine. Nad on nii haprad ja ka hirmul uue sammu ees, kus mina saan neid aidata ja juhendada, julgustada ja toetada.“

„Need, kes soovisid meie keelt õppida, neid oli hea õpetada, sest nad olid väga motiveeritud. Nad tahtsid väga õppida ja nad kasutasid iga õpitut väljendit kohe tänaval ja tuttavate seas ära.“

Leitakse, et mitmes keeles õppinud lastel areneb mõlema keele taju ja süsteem kiiremini, niisamuti on nad loogikas paremad ja kultuuritaustalt rikkamad. Hea on tuua näiteid keelte sarnasuste ja seoste kohta.

„Osata mitut keelt on vaimne rikkus, See annab võimaluse osa saada erinevate maade kultuuripärandist, laiendab silmaringi ning õpetab tolerantust. Kõige suurem õnnestumine on näha rõõmu ja kaasalöömist laste silmis.“

„Iga laps, kes tuleb teisest kultuuriruumist toob endaga kaasa midagi uut ja huvitavat. n. toid, riietus, käitumistavad. Igal aastal on õnnestumiseks see, kui jõuludeks suudavad lapsed ennast väljendada õpitavas keeles (inglise) ja kevadeks lugeda lihtsat teksti ja oma mõtteid väljendada kirjallikult lihtlausetega.“

„Lapsed on avatud, kuna need meel on stereotüüpidest vaba - ühel mõistel võib olla mitu tähendust.

Olen laste kaudu õppinud teisi keeli. Suurim õnnestumine – kui teismeline julgeb öelda teiste eest, et tal on kaks emakeelt. Eestis on see väga raske ülesanne.“

Mitmekeelsete õpilastega suhtlemine rikastab ka õpetajat: õpetab teist kultuuri mõistma, keele eripärasid sobitada; muudab loovamaks, arendab keeleliselt; laseb tunnetada oma töö vajalikkust – olla sillaks kultuuride vahel. „Mul on alati meeldinud õpetada eesti keelt. Vene õpilasi õpetades olen vene kultuurist ja rahvakalendrist teada saanud uut. Olen rootsi ja inglise keelt rohkem õppinud. Suurim õnnestumine on see olnud, kui eesti kirjandust on huvitavaks peetud.“

„Õpetan last, kes kolis tagasi Soomest, kus oli käinud kogu oma 5-aastase koolitee. Kuna enamik sõpru on soomlased, siis netisuhtlus käib ikka soome keeles. Poiss jagab oma koolikogemust õpetades meid hindama seda, mis meil head. Osalesin ka seepärast koolitusel, mille osana sain külastada Helsingi kooli ja uurida nende koolisüsteemi. Pärast seda mõistan paremini oma õpilast, eriti tema korra- ja õppimisharjumuste osas.“

Täiskasvanuid õpetades on tuntud õppijate tänutunnet.

Kodukeelest erinevas keeles õpetamine nõuab õpetajalt palju: peab jälgima oma sõnavara; õpetamine on väga raske, eriti alguses, kui laps ei oska üldse eesti keelt. Samas on väljendatud kahtlust selles, kas mitte-emakeeles õppimine igale lapsele sobib.

„Kes ütleb, et see on hea? Laps peab omandama võõrkeeli... aga ta peab omandama need oma kodukeele kõrvalt.“ „Mõnel juhul on kodukeelest erinev õppekeel saanud takistuseks hariduse omandamisel. Asi on üle konkreetse lapse võimete.“

„Kui laps tunneb ennast turvaliselt, siis ta saab õppida kodukeelest erinevas keeles erinevates olukordades ja erinevas grupis. Kahjuks ei ole kõik muukeelsed lapsed

selleks lasteaias valmis ja neid surutakse ebamugavasse tsooni, kus teadupärast ei ole võimalik õppida, vaid püütakse ellu jääda erineval viisil (vaikides, rünnates jne). Sellised lapsed vajavad ka lasteaias individuaalõpet, et õppida omas tempos.“

Millised õppevahendid ja – materjalid väärivad esiletõstmist? Mis on teid kõige kindlamalt toetanud keeleõpetuses või laste kodukeelest erinevas keeles ainet õpetamisel?

Korduvad vastused on „pildid, pildiraamatud, mängud, laulud, videod“. Konkreetsetel nimeetatud lihtsustatud õppekava materjale, õpikut „E nagu Eesti“, piltsõnastik, vaegkuuljate materjal „Pille ja Lauri lood“, kogumik „Kirjutades kirjutama“, jutupliiatsi raamatud.

Head sõnavaralist tööd vajavad ka eesti lapsed, kuna kodus ei räägita piisavalt palju. Seetõttu polegi eriliisi vahendeid vaja muukeelsetele, et ka omakeelsetega tuleb lugemine-kirjutamine sõnavaraliselt hästi ette valmistada, rõhutab vastaja.

Millised projektid ja koolitused on aidanud teil mitmekeelse õppega edukalt toime tulla?

Nimetati nii Tartu kui Tallinna Ülikooli täiendkoolitusi, nt „Õpetajatöö eripära ja tegutsemiskompetentsid multikultuurilises lasteaias“ ja „Mittetekultuuriline laps“, aga vahel ka tuuakse välja koolitustelt kaasa võetud kriitiline hoiak: „Aastane koolitus haridusinstituudis Tartus andis teada, et pole meetodikat, pole õpikuid.“ Ilmselt sõltub palju ka inimese enda huvist ja innust: „Tallinna Ülikooli koolitused – löiming, loovus, supervisioon, HEV temaatika – ainult kiidan!“

Tunnustati lugemisühingu koolitusi, „Lugemispesa“ projekti, Integratsiooni SA koolitust ja keelekümbluse materjale. Kasu on saadud koostööst teiste riikide õpetajatega.

Millistest õppevahenditest olete tundnud puudust?

Selgub, et vajatakse interaktiivseid vahendeid, mängu, mis oleksid vastupidavad ja lihtsa ülesehitusega, mitte keerukad ja pikka õpetamist nõudvad; niisamuti ilusate, loomulike lihtsate piltidega erineva suurusega kaarte (A5, A4, A3 formaadis). Vajatakse õppevahendeid täiesti algusest (esemete nimetamine) kuni lause moodustamiseni; sõnavormide lõppude õppimiseks.

Mitu vastajat märgivad, et oleks vaja **käsiraamatut** muukeelse laste õpetamiseks; mitmekeelsete laste vanem leiab, et mitmekeelsed lapsed vajavad just neile suunatud emakeeleõpikut: „Selliste laste keeletunnetus on teistsugune, nende emakeel on mitmikkeel (kakskeel, kolmkeel). Erinevate keelte õppimises on suur ühisosa, mis tähendab, et nad peavad vastama ja kuulama sama juttu mitmes keeles – see on demotiveeriv ning väga väsitav.“

Kordub mõte, et vahendeid ja võimalusi kohandamiseks on palju, senisest enam tuleb aga riigil ja omavalitsusel väärtustada **õpetaja lisatööd**.

Millised mõtted on teil veel mitmekeelset õpetust toetavate õppevahendite ja koolituste kohta?

Võiks olla komplekt õppematerjale justnimelt muukeelse lapse õpetamiseks; eesti keele käänete kasutamiseks võiks olla pildi ja sõnaga materjal. Rohkem kui konkreetseid õppevahendeid on aga nimetatud vajadust laiemalt harida nii eri ainet õpetajaid kui ka tugispetsialiste. Õpetajad vajavad rohkem teadmisi individuaalsest lähenemisest ja ka koostööst tugisüsteemiga.

„Kindlasti on vaja õpetada logopeedidele, kuidas töötada mitmekeelsete lastega.“

„Eestis on põhiliselt keskendunud venekeelsele sihtgrupile, kuid praegu oleks vaja ka meetodilist materjali, kuidas integreerida ja õpetada eesti keelt teistest kultuuriruumidest saabunud õpilastele.“

Tuntakse vajadust ka andmebaasi ja kogemusblogide järele, mis oleks koondatud, nii et oleks võimalik ruttu leida samalaadi probleemiga õpetaja kogemusi.

Tuntakse muret pealesurutud muukeelse õppe pärast: „Peaasi, et keeleõpe ei muutu laste ahistamiseks, vaid jääks neile, kellele on loodud eeldused hakkama saamiseks (laps tunneb end turvaliselt, tal on huvi, vanematelt on toetus).“

Milliseid probleeme on õpetajad kogenud mitmekeelse lapse õpetamisel?

Lapsevanemate puhul on muretekitavaim see, kui nad lihtsalt toovad lapse teise keelekeskkonda, aga ei innusta ise last õppima, ei pea ühendust õpetajaga ega toeta lapsi selleski, et ise oma kodukeeles lastega rikastavalt suhelda,

PÄEVATEEMA

MITMEKEELNE ÕPPIJA. MITMEKEELNE HARIDUS. LÄHTEKOHTI DOKUMENTIDEST JA KÕNEDEST

Tänane Eesti on mitmekeelne ühiskonna tasandil, kuid üksikisikute tasandil ei täida me Euroopa Liidu soovituslikku eesmärki, mille kohaselt peaksid inimesed oskama lisaks emakeelele veel kahte võõrkeelt.

Keele õpetamise puhul on Eestis ühiseks probleemiks keeleõpetajate kvaliteet ja kasin juurdekask, mis on loonud surve võtta tööle erialase kvalifikatsioonita inimesi või alles kutset omandavaid üliõpilasi. Eestis ei ole veel levinud arusaam, et iga õpetaja, kes õpetab eesti keeles, on keeleõpetaja, sõltumata õpetatavast aineist. Suhtluspädevuse kui üldpädevuse rakendamine vajab arendamist. Täiendamist vajavad ka õpetajate oskused erinevas vanuses, erineva kultuuri- ja haridustaustaga õpilaste õpetamiseks. Rahvusvaheline täiskasvanute oskuste uuring PIAAC toob välja äsja õpetajakoolituse lõpetanute nõrga funktsionaalse lugemisoskuse nii võrdluses teiste riikide kui ka teiste valdkondade lõpetanutega.

Takistuseks võib osutada kohase õppevara nappus – eestikeelse kooli õppematerjalid jäävad eesti keelt teise keelena õppijatele liialt keeruliseks, kuid seni pole sellele sihtrühmale loodud õppematerjale piisavalt.

Võõrkeelte, sh eesti keele kui teise keele õpetamisel lähtutakse Euroopa Nõukogu ühtsetest keeleoskustasemetest. Samuti vastab võõrkeelte õpetamine üldhariduses Euroopa soovitusel pakkuda

õpilastele lisaks emakeelele vähemalt kahte võõrkeelt, ehkki Euroopa soovitusel võrreldes alustavad lapsed Eestis võõrkeeleõppega liiga hilja.

Eesti keelevaldkonna arengukava 2018–2027

***

Olukorras, kus puudub riiklik kontroll õpikukäsikirjade sisu ja keelelise vormistuse üle, tuleb riiklikus õppekavas püstitatud eesmärkide saavutamiseks leida võimalus õpikute hea keeletaseme tagamiseks.

Eesti keelevaldkonna arengukava 2011–2017

***

Võõrsilt tagasipöördunud õpilased enamasti keelelise erivajadusega. Probleemid keeleoskuses on muutunud keeruliseks ka teistest õppeainetest arusaamise ja nende õpetamise.

Õpetajatel on valdavalt vähe kogemust tagasipöördujatega, mistõttu ollakse mures, kas nende lastele suudetakse pakkuda samasuguseid teadmisi nagu teistele õpilastele. Puudust tunti teadmiste ning praktiliste kogemuste jagamisest koolide vahel. Üheks kitsaskohaks koolidele on informatsiooni puudus erinevate riikide haridussüsteemide ja nende toimimise kohta. Hetkel olulist vajadust spetsiifiliste koolituste järele siiski ei tuntud, kuid leiti, et see vajadus

kasvab kindlasti tagasipöördujate arvu suurenedes.

Eestisse tagasipöörduvate laste õppima asumise uuring

***

Kaks kolmandikku (67%) Eesti elanikest pooldab varianti, et ühes rühmas või klassis õpivad koos eri rahvusest või erinevat emakeelt kõnelevad lapsed. Erineva emakeelega noorte koosõppimises ebasoodsat mõju tajuvate inimeste arv on pikemas plaanis selgelt kahanenud, mis osutab ühiskonna avatuse kasvule üldisemalt.

Eesti integratsiooni monitooring 2017

***

On tohutu lapse aja ja ressursi raiskamine, kui me ei õpeta talle lasteaia selgeks veel ühte keelt. Vene laste puhul peaks selleks olema eesti keel, aga ka eesti laps võiks tegelikult lasteaia saada kaasa selle hindamatu varanduse – teise keele. Olgu see siis inglise, vene või saksa keel.

Kersti Kaljulaid 2. veebruaril 2017 haridusjuhtide konverentsil

***

Kõige tõhusam on kirjaoskust omandada ja aineid õppida esimesena omandatud keeles, st emakeeles.

World Literacy Summit 2018

LOGOPEEDIDE TÖÖTUBA

MITU KEELT ON IKKA MITU KEELT. LOGOPEEDI ROLL MITMEKEELSE LAPSE TOETAMISEL

URVE RAUDSEPP-ALT

Tallinna Haridusameti peaspetsialist

PILLE TINA-KUUSIK

SA Innove logopeedia peaspetsialist

Töötoas otsime vastuseid olulistele teemakohastele küsimustele ning jagame üksteisega kogemusi ja nippe laste toetamiseks.

Töötoa põhiküsimused:

- mis on mitmekeelne haridus ja kes on mitmekeelne laps
- milliseid on mitmekeelse õppe võimalused ja takistused
- millised on mitmekeelse lapse toetamise võimalused uuenenud PGS-s
- milline on haridusasutuses töötava logopeedi roll mitmekeelse lapse toetamisel.

Töötuba on mõeldud eelkõige logopeedidele, aga ka teistele (tugi) spetsialistidele, kes soovivad lapse kõnearengu toetamise teemadel kaasa rääkida.

EESTI LUGEMISÜHINGU KONVERENTS

IGAL LINNUL OMA LAUL: KIRJAOSKUSE OMANDAMINE MITMEKEELSES HARIDUSES

15. juuni 2018 Randvere Kool

10.00–11.00 Tervituslaud ja registreerimine

10.15 Eesti Lugemisühingu üldkoosolek

11.00 Konverentsi avamine, Randvere koolipere tervitus

Lugemisühingu juhatuse sõnum ja päeva tutvustus

11.20 Ülle Rannut (Immisoft OÜ): Mitmekeelne laps, mitmekeelne haridus

11.50–13.00 paneelletekanne: Kirjaoskus ja mitmekeelsus: kuidas edendada laste nõustamist ja õpiabi.

Heidi Uustalu (Kiviõli I Kooli direktor)
Milena Pogodajeva (Tallinna Õppenõustamiskeskuse direktor)
Kai Võlli (SA Innove esindaja)
Irene Käosaar (Integratsiooni SA direktor)

13.00–14.00 lõuna ja õppevahendite väljapanek

14.00–15.30 töötoad

Muukeelne laps eesti koolis

Lapsevanemana mitmekeelsest kooliteest

Keeleõppe vahendid ja materjalid

Raamatud algajale lugejale ja erilisele lugejale
Mitu keelt on ikka mitu keelt: Logopeedi roll mitmekeelse lapse toetamisel
Kirjaoskuse õpetamine erinevates keeltes
Lasteaed ja keeleõpe

15.30 Kokkuvõte: õhkujäänud küsimused

16.00 Muusikaline hingetõmme ja tort

FOORUM

→ raamatuid lugeda ja sõnavara arendada. Kui lapsevanemal ja õpetajal pole ühist keelt, milles suhelda, tuleks koolil leida võimalust kasutada tõlgi abi, sealhulgas vahendada tuleks ka õppematerjale. „Kui rühmas on teise emakeelega lapsed, siis peaksid kõik õppematerjalid olema vanemale arusaadavad: kui vanem ei oska ise eesti keelt, siis tõlgitud, et vanem saaks lapsega enne või pärast õpitavast rääkida.“ Siit tuleneb ka järeldus: paralleelselt lapsega tuleks keeleõpet jagada lapsevanematele. Kahju on sellest, kui vanemate otsus laps eestikeelses kooli panna on läbimõttelamata ses aspektis, et Eestis viibitakse lähiajalisel, ja pere lahkub taas peale edukat keeleõpet mujale elama. Keeleõppe edu sõltub lapsevanema eesmärgist. „Erinevate keelte puhul võivad eesmärgid olla erinevad. Kui laps käib eestikeelses lasteaias, on põhiliseks eesmärgiks varajane eesti keele omandamine. Teiste võõrkeelte puhul võib olla eesmärgiks varem õpitud keele säilitamine paralleelselt eesti keelega jne. Probleem tekib, kui lapsevanem ise täpselt ei tea, mida ta soovib.“ On lapsevanemaid, kes tunnevad muret oma lapse emakeelse arengu pärast. „Üks küsimus, mida

enamik vanemaid küsib: kas peaks kodus lugema oma emakeeles või ainult õpitavas keeles?“ Kindlasti oleks aidata nii lapsevanematel kui ka õpetajatel ja tugitöötajatel jõuda tõeni, et emakeelne hea areng on vajalik ka muude keelte omandamiseks.

Kuidas tuleks arendada riiklikku õppekava, kui Eesti lasteaedades ja koolides võetakse järjest enam suund mitmekeelsele õppele?

Ligi veerand vastajaist leiab, et oluliselt rohkem kui seni tuleb kooskõlastada ainekavad vähemalt I–II kooliastme lõikes, arvestades mitte-eestikeelset õppijat. Tähtis on, et konkreetselt toodaks välja, mida laps mingis klassis peab oskama. Viiendik vastajaist pooldab, et tunniajotuses nähtaks ette aeg ka oma kultuuri õpetamiseks, kuna tuleb toetada igasuguse päritoluga laste identiteeti. Ligi kuuendik vastajaist osutab, et tuleks üle vaadata teoreetiliste mõistete õpetamise ajastus.

Kuidas on teie asutus (lasteaed, kool vms) valmis mitmekeelseks õpetamiseks?

Kõige enam on vastusevariantidest valitud „vajalik oleks kogu koolipere ühine täiendkoolitus sel teemal“. Iga seitsmes vastaja saab väita, et „meil on mitmekeelse õpetamise põhimõtted läbi

arutatud ja jooksvad probleemid pidevalt analüüsimisel“. Ainult paar vastajat väidavad end tuge saavat mitmekeelse õppega tegelevast võrgustikust. 10% küsitlusele vastanutest vajavad mitmekeelse õppega edukalt toimetulekuks rahvusvahelist koostööd, ühisprojekte ja õpirännet.

Palusime nimetada häid näiteid: lasteaedu ja koole, kus mitmekeelne õpe õnnestunud on. Nimetati Annelinna Gümnaasiumi, Pärnu lasteaeda Kelluke, rahvusvahelised lasteaedad Tartus ja Tallinnas, lasteaed Memme musi, Kilti Põhikool, Tallinna Merivälja Kool, Lilleküla Gümnaasium, Püha Johannese Kool.

Vabavastustes on südamele pandud, et arvestataks laste vanuse ja suutlikkusega. „Lasteaias tuleks võtta suund mängimisele. Lasteaed ei ole kool, see on paljude laste suur osa ainukesest lapsepõlvest. Milline lapsepõlv on, sellest oleneb, kui hästi laps saab hiljem koolis hakkama.

Lasteaias peaks olema mängukava, mille käigus ka õpitakse. Lasteaias tunnen suurt survet õppimisele/õpetamisele, saavutamisele, võrdlemisele, ühtlustamisele. Mängulisust küll mainitakse ka, kuid see jääb töökäskudes varju.“

TOIMETUS

Vastutav toimetaja: Mare Müürsepp

Eesti Lugemisühing
Narva mnt 25 Tallinn 10120
opsik@tlu.ee

JUTUPLIIATS – UUE PÕLVKONNA MÄNGUASI

Õppimine mängides? Jah, jutupliatsiga on see võimalik! Jutupliatsi abil teadmiste omandamine on lapsele usumatult lõbus ja huvitav. Jutupliatsi kontseptsioon on väga lihtne. Jutupliats on täpselt see, mida nimigi ütleb pliats, mis räägib. Kui pliatsiga sobivat raamatut, paberit või mängukaarti puudutada, hakkab pliats rääkima ehk siis “ärkavad” pildid ellu ja hakkavad kõnelema. Jutupliatsi võlu on selles, et see pakub interaktiivset ja tehnilist tegevust, mis lapsi paelub, aga ei sisalda ekraanide taga olemist.

Uue põlvkonna mänguasja- jutupliatsi on loonud kolm Eesti lapsevanemat Laura, Madis-Marius ja Andrus. Sellesarnaseid tooteid on maailmas veel, kuid Eestis on digitaalne pliats ainulaadne. Jutupliats on vahva asendustegevus, mida pakkuda lastele ekraani ees veetmisele. Jutupliatsi loojad Laura, Madis-Marius ja Andrus usuvad, et suudavad tuua raamatutest kaugenevad lapsed, hoopis raamatute juurde tagasi! Ja just see panebki jutupliatsi loojate südame kiiremini põksuma ja silmad särada. Õpime mängides! Mänguoskus on ju kõigi üldoskuste ja teadmiste omandamise alus.

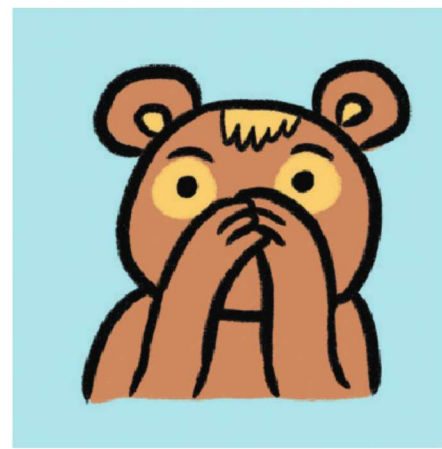
HANNA LAHESAARE
Digital Learning Systems/DILESY

Time Timer® aitab:

- Jäada ettenähtud ajaraamidest loengute, koosolekute, teraapiaseansside, rühmatööde jne korraldamisel
- Kehtestada ajapiiranguid laste tegevustele kodus (ekraaniaeg, õppimine, mäng, pilli harjutamine jne)
- Distsiplineerida iseend oma tegevuste sooritamisel (kontoritöö, lõõgastumine, trenn, koristamine, jne) ning seeläbi suurendada oma aja tõhusamat kasutamist
- Visualiseerida aja kulgu erinevate igapäevategevuste sooritamiseks viletsa ajatajuga ja kella puudulikult või mitte tundvatele inimestele (nt väikelapsed, nägemispuudega, autismispektrihäirega, vaimse puudega, aktiivsus- ja tähelepanuhäirega või õpiraskustega isikud jne)

LOGOMOONI MÄNGUD

Sel kevadel on Logomooni nime all välja antud 6 uut logopeedilist mängu. Need on “Häälikumäng K”, “Häälikumäng L”, “Häälikumäng S”, “Häälikumäng R”, “Kas on või ei ole?” ja “Palju põtru”. Mängud on nimetatud logopeedilisteks, sest need on eeskätt mõeldud kõneravis kasutatavaks abivahendiks. Mängudes kasutatav keeleline materjal on jaotatud sõnatüüpide (raskusastme) järgi. Korraga saab kasutada valikuliselt nii ainult sarnast tüüpi sõnu

kui ka kombineerida erinevaid sõnatüüpe. Mängud tekkisid igapäevase kõneravi käigus ning on koostatud eesti keele eripärasid arvestades. Kõnearenduslikul eesmärgil mängides on oluline oma tegevust vastavalt mängujuhendile kommenteerida. Mängud ei asenda kõneravi. Lisaks logopeedidele saavad mängude erinevaid osi kasutada ka eripedagoogid, õpetajad ning spetsialisti poolt sobiva materjali väljavalimise ja juhendamise

järel ka lapsevanemad. Mõned mängud võivad olla abiks ka eesti keelt võõrkeelena õppijatele. Kaunite piltidega on mängud illustreerinud Elina Sildre. Täpne info mängude sisu ja kasutamise võimaluste kohta on kirjas veebilehel www.logomoon.ee. Samalt veebilehelt saab mängu tellida. Küsimuste korral võib kirjutada info@logomoon.ee.

MOONIKA RAJA
Logomoon OÜ

MATLE MÄNGUD JA RAAMATUD

Matle kirjastus on loodud 2007. aastal ning seal on välja antud 30 raamatut ja õppemängu. Kust saame inspiratsiooni? Seda pakub elu ise igal sammul ning huvipakkuvaid teemasid on kaugelt rohkem, kui suudaksime käsitleda. Maailm meie ümber on huvitav, mitmekesine ja põnev ning lausa kutsub end avastama ja oma rikkusest osa saama. Visuaalseltki on see võimsalt mõjuv ja kaunis.

Sarnaselt võiks alata ka väikese lapse maailma avastamine ja tundma õppimine – et oleks huvitav, põnev, fantaasiarikas ning tekiks tahtmine teada saada üha rohkem ja rohkem. Samal põhimõttel oleme püüdnud koostada oma õppematerjalid, visuaalselt ilusad, tihti “elust endast”, mis kutsuksid ja meelitaksid õppima ja teada saama, ikka mänguliselt, lõbusalt, vahel ootamatuidki seoseid luues.

Meie deviisiks on algusest peale olnud: LASE LAPSEL AVASTADA, MÄNGIDA JA FANTASEERIDA, ÕPETA MÄRKAMA, ÄRATA UUDISHIMU! NII KASVAB TEMAST TARK JA TAIBUKAS TÄISKASVANU. KAKS KÕIGE PAREMAT ÕPETAJAT ON UUDISHIMU JA MÄNG!

Eriti hästi on vastu võetud meie „Väikese kohvri” sari, aga ka raamatusari „Mina ja minu...” ning erinevad Nipsutera raamatud. Mõned raamatud on ka üsna eksperimentaalsed, näiteks

raamatus „Nipsutera ja 10 vihma ehk Nipsutera vihma-aabits” on ühendatud ilukirjandus ja õpperaamat; raamatus „Majake tormivarjuks” on kõik illustatsioonid valminud käsitööna; tähestikuraamatutes on tähed meisterdatud keerukalt erinevaid materjale kasutades ja seejärel pildistatud.

Kaks kõige uuemat trükist on Eesti juubelile pühendatud kaunis kinkeraamat „Mina ja minu kodumaa Eesti” ning õppemängude ja kaartide kogumik „Sõsarsõna/omadussõnad” – armastame eesti keelt!

HILLI RAND
kirjastus Matle